

UDC 94(477.83) "XX"

ІЛЬНИЦЬКИЙ В.І.Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)**ПРО ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПОВСТАНЦІВ
У ВОЄННІЙ ОКРУЗІ 4 "ГОВЕРЛЯ" (1944-1949)**

У статті вперше на основі аналізу раніше недоступних архівних матеріалів досліджується одне з найскладніших питань у вивченні розвитку національного визвольного руху – чисельність повстанців у ВО-4 "Говерля". Показано динаміку у зміні кількості українських націоналістів. Автором встановлено, що найбільших втрат українському визвольному руху було завдано під час "великої блокади", у той час його чисельність скоротилася практично наполовину. Доведено, що у 1946 р. розформовуються основні повстанські з'єднання та переводяться до збройного підпілля. Однак, упродовж 1947-1949 рр. продовжували діяти відділи УПА у ТВ-21 "Гуцульщина" і ТВ-24 "Маківка".

Ключові слова: чисельність, ВО-4 "Говерля", повстанці, націоналісти.

VASYL IILNYTSKYJDepartment Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ukraine)**ON THE NUMBER OF INSURGENTS IN MILITARY DISTRICT-4 "HOVERLA"
(1944-1949)**

In the article for the first time it is attempted to uncover one of the most difficult questions in the study of the development of the Ukrainian national liberation movement, videlicet, – the insurgents' number in Military District (hence – MD) – 4 "Hoverla". In order to specify their total number, which is far from being an easy task, an analysis of the previously inaccessible archive materials have been made by the author. The problems in concerning the totaling under question are caused by both the lack of an integral complex of the respective sources and the exacting conspiracy, which put under a ban the divulging of actual military personnel number of the unit and subunit. Besides, the dynamic nature of the guerilla and insurgent phenomena brings about the additional hardship of the specification of the aforementioned MD's military personnel number. It is possible to estimate the approximate figures over a period of time only. However, even these figures could significantly differ in a brief space of time (especially before and after "the great blockade"). The documents of the underground work, which would adequately characterize the quantitative indicators of the insurgents are absent, whereas the remaining sporadic ones are too fragmentary and disembodied to provide an integral picture. On the other hand, the materials of the party and repressive-punitive organs give a certain chance. The party documents are the most contradictory. What concerns the documents of the repressive-punitive organs, they are more reliable in this respect, because they are basically less politicized. That is why the author was conditioned to rest on his own calculations which, given their relative inexactitude, nonetheless, present orienting numerical characteristics of the insurgents acting on the territory of MD-4 "Hoverla". In the article the dynamics of the change of the Ukrainian nationalists' quantity, as well as the tendency to decreasing of the insurgents' number with time has been shown. According to the author's calculations, in November, 1944, on the territory of MD-4 "Hoverla" there were enacted 52 Ukrainian Insurgent Army (UIA) companies, which – accounting for the fact that each consisted of some 150-180 man – will make up nearly 7800-9360 fighters. Accordingly, by January, 1945 there were 51 companies, that is 7650-9180 men; by autumn 1945 there were 26 units (each numbering from 40 to 60 men), which totaled some 2350-2960; by summer 1946 there functioned 23 units and 10 subunits (each counting from 40 to 60), that totals some 1320-1980; by January 1948 in action there still

were 3 units in tactical division (TD) ("Hutsulshchyna" ("The Hutsul Land")) and 5 units in TD – 24 "Makivka" (the mountain's name). Taking into consideration, that the strength of each unit varied from 40 to 50, the UIA members are estimated as many as 320-400. In 1949 there remained in action a some 20 men strong group in TD-21 "Hutsulshchyna" headed by P. Melnyk, and a like some 20 men strong subunion 479 (belonging to union 91) in TD-24 "Makivka". All that enables the following prűcis: MD-4 "Hoverla" was the most numerous in the structure of the UIA-West and functioned the longest in comparison with the other similar bodies.

Keywords: numerical strength, Military Department – 4 "Hoverla", Ukrainian Insurgent Army, nationalists.

ИЛЬНИЦКИЙ В.И.

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко,
кандидат исторических наук, доцент (Украина)

О ЧИСЛЕННОСТИ ПОВСТАНЦЕВ В ВОЕННОМ ОКРУГЕ 4 "ГОВЕРЛЯ" (1944-1949)

В статье впервые на основе анализа ранее недоступных архивных материалов исследуется один из самых сложных вопросов в изучении развития национального освободительного движения – численность повстанцев в ВО-4 "Говерля". Показана динамика в изменении количества украинских националистов. Автором установлено, что наибольшие потери украинскому освободительному движению были нанесены во время "большой блокады", в то время его численность сократилась практически вдвое. Доказано, что в 1946 г. расформировываются основные повстанческие соединения и переводятся в вооруженное подполье. Однако, в течение 1947-1949 гг. продолжали действовать отделы УПА в ТВ-21 "Гуцульщина" и ТВ-24 "Маковка".

Ключевые слова: численность, ВО-4 "Говерля", повстанцы, националисты.

На сучасному етапі становлення Української держави важливою залишається проблема об'єктивного, неупередженого висвітлення діяльності українських партизанських і підпільних формацій, що діяли в роки Другої світової війни та після її закінчення. Повноцінне дослідження діяльності будь-якої повстанської чи адміністративно-територіальної одиниці підпілля неможливе без з'ясування її кількісного складу. З'ясування чисельності повстанців дає можливість простежити масштаби діяльності. У свою чергу, простеження динаміки зменшення повстанців дозволяє робити висновки про ефективність їхніх зусиль.

Комплексні дослідження, в яких було б висвітлено питання чисельності повстанців у Воєнній окрузі 4 (далі – ВО-4) "Говерля" (географічно охоплювала територію Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької та південної частини Львівської областей УРСР), відсутні. Окремі чисельні показники повстанців ВО-4 "Говерля" знайшли відображення в узагальнюючих працях з історії українського визвольного руху таких дослідників, як І. Білас [2], А. Кентій [14; 15], Ю. Киричук [16], С. Макарчук [21], А. Русначенко [23].

Найбільш складним питанням залишається встановлення чисельного складу ВО-4 "Говерля" (як і всієї Української Повстанської Армії (УПА) загалом і окремих структурних одиниць – зокрема. Проблеми у розв'язанні цього питання зумовлюються як відсутністю цілісного комплексу відповідних джерел, так і суворою конспіративністю, яка накладала заборону на розголошення реального чисельного складу підвідділу та відділу. Складність у з'ясуванні кількісного складу полягає і в динамічності повстанського і партизанського явищ. Приблизні показники можливо наводити лише за певний період. Втім, навіть за короткий проміжок часу вони могли суттєво відрізнятись (особливо до і після "великої блокади"). Об'єктивного вирішення цього питання не знайти і в головних опонентів українського

визвольного руху – нацистів, більшовиків, оскільки обом тоталітарним режимам була притаманна тенденція до перебільшення. Так, документи вермахту подавали чисельність УПА у 1944 р. 100 000-200 000 бійців; радянські ж, попри постійне використання визначень на кшталт “залишки банд українських буржуазних націоналістів”, маніпулювали статистичними даними. Особливою суперечливістю відзначаються партійні документи; більшою достовірністю у цьому плані позначені матеріали репресивно-каральних органів, що у своїй основі менш заполітизовані. Підрахунки чисельності усіх відділів чи підвідділів на території того чи іншого ТВ через брак джерел не дадуть цілком достовірної і повної цифрової картини.

Дослідник історії українського визвольного руху П. Содоль наводить дані звітного документа Проводу ОУН (11.1949 р.), згідно з яким у першій половині 1944 р. УПА-Північ нараховувала 15 000 бійців, натомість УПА-Захід (друга половина 1944 р.) – 10 000 [24, с. 46-47]. При цьому учений робить примітку, що остання група лише формувалася. За його ж власними підрахунками, найбільшої чисельності УПА набула наприкінці 1944 р. і не перевищувала 25000-30000 стрільців. Крім того, число стрільців впродовж 1943-1949 рр., які перебували у лавах УПА, було в декілька разів вище [24, с. 48].

Якщо вести мову про чисельність УПА-Захід, то потрібно згадати про її попередницю – УНС. Зокрема, О. Луцький у своїх зізнаннях від 23 квітня 1945 р. зазначав: кількісний склад УНС на серпень 1943 р. становив близько 2 000 бійців і він підготував їх до переходу лінії фронту у тил Червоної Армії (ЧА) для антирадянської діяльності [18, с. 337; 7, арк. 96зв.]. Відтак, уже в грудні 1943 р. УНС налічувала 5 000 – 6 000 бійців [18, с. 339]. Натомість командувач УПА-Захід В. Сидор-“Шелест” стверджує, що станом на грудень 1943 р. УНС налічувала 1 560 бійців (це – найбільш реальна цифра), а вся УПА – 26 560 бійців [5, арк. 189]. Після трансформації УНС в УПА-Захід О. Луцький-“Беркут” наголошував, що станом на березень 1944 р. новореорганізовані відділи групи налічували 12 000 – 15 000 бійців. Ймовірно, це завищена цифра, оскільки є реєстр відділів весни 1944 р. і їх там значно менше [18, с. 341]. У березні 1944 р. керівництво групою УПА-Захід О. Луцький передав В. Сидору-“Шелесту”, а сам залишився членом Головного штабу УПА [7, арк. 257]. Інший документ говорить, що до моменту переходу відділів УПА в тил ЧА, група УПА Захід-Карпати налічувала 3 400 бійців [11, арк. 170].

За нашими підрахунками, чисельність УНС на теренах Карпатського краю ОУН у листопаді 1943 р. становила 920 бійців. Зокрема, у Станиславівській області створено дві вишкільні бази: у Калуській окрузі – курінь “Гайдамаки” (3 сотні до 300 бійців), у Коломийській окрузі – курінь “Чорні чорти” (3 сотні до 300 бійців). Разом – 600 бійців. У Дрогобицькій області в 1943 р. діяли вишкільні курені у Стрийській окрузі – “Кривоніс-1” (2 сотні по 70 бійців, разом 140 бійців, в жовтні 1943 р. він розпався і частина перейшла у Калуську округу), у Самбірській окрузі – курінь “Кривоніс-2” (2 сотні по 90 бійців, разом 180 бійців, в листопаді 1943 р. зазнав серйозних втрат біля с. Недільна у бою з німцями). Разом у Дрогобицькій області – 320 бійців. Дана цифра фактично співпадає з цифрами, що наведені вище В. Сидором-“Шелестом” щодо усієї УНС з урахуванням унесівців на Львівщині і Тернопільщині.

Стосовно чисельності відділів УПА В. Чижевський-“Демид” у своїй роботі “Військова праця ОУН” зазначає: восени 1944 р. УПА-Захід разом із самообороною мала 50 000 бійців, з них у Карпатах – 15 000 бійців [26, арк. 84]. Ці ж дані підтверджує у своїх зізнаннях Володимир Андрухів, вказуючи, що до УПА-Захід входило до 50 сотень (по 120-150 бійців у кожній) [1, арк. 25] та боївки і самооборонні відділи разом 15000-20000 бійців. Таким чином, реальна чисельність УПА-Захід могла становити 7000-8000 бійців [1, арк. 26]. Зима 1944-1945 рр. стала періодом найбільшого розгортання УПА. За інформацією В. Сидора-“Шелеста”, в січні 1945 р. УПА-Захід мала 72 сотні чисельністю

9 380 бійців [5, арк. 124]. Дослідник історії українського визвольного руху А. Кентій вказував, що чисельність УПА-Захід становила 10 000 бійців, а більшість її куренів мали 600-800 бійців [15, с. 93]. Трохи іншої думки дотримується А. Русначенко, називаючи число до 15 000-20 000 [23, с. 238].

Завдяки збереженим підпільним документам, на які покликався Л. Шанковський, Дрогобицька ВО-5 “Маківка” на початок листопада 1944 р. нараховувала 1 160 бійців, у т.ч. 5 сотень УПА – “Булава” і “Леви” (прибула з Львівщина могли вести бої). Отже, виключно дрогобицьких сотень було 4, а також СШ “Олені-1”, яка складалася із 3 сотень [27, с. 104-105], ймовірно, у шести сотнях. Ще дві сотні “Сурма” і “Східняки” (разом 300 бійців [25, арк. 113]) були в підпорядкуванні “Рена” у карпатському рейді. Один курінь чисельністю близько 600 стрільців восени 1944 р. був і у ВО-7 “Сучава” [22, с. 67], однак був ліквідований ще на етапі організації тоді ж, коли ВО-5 “Маківка” і ВО-6 “Сян”. Тільки дві воєнні округи в УПА-Захід – ВО-2 “Буг” та ВО-4 “Говерля” – в той час чисельно значно перевищували інші. Водночас у своїх зізнаннях командир ТВ-24 “Маківка” Д. Вітовський стверджує, що 1 червня 1945 р. він прийняв у своє підпорядкування 9 відділів УПА чисельністю 1 188 бійців [18, с. 724-725]. У документах репресивно-каральних органів зазначалося: 1944 р. на Буковині чисельність збройних відділів становила 12 000 бійців [6, арк. 8].

Для порівняння наведемо завищені цифри з радянських документів. Так, за твердженням співробітників УМДБ, на території Станіславської області УРСР відділи УПА об’єднувалися у ТВ-21 “Гуцульщина”, ТВ-22 “Чорний ліс” і ТВ-23 “Магура”, які входили у ВО-4 “Говерля”. За радянськими підрахунками, у склад цієї округи входило 18 куренів (курінь мав 2-3 сотні), 6 окремих сотень і 2 окремих групи, велика кількість дрібних груп і диверсійно-терористичних боївок. Усього на території області нараховувалося збройних підпільників понад 30 000 [8, арк. 89; 17, с. 38-39]. У доповіді начальника відділу ББ УНКВС капітана Александрова зазначалося, що до початку 1945 р. загальна чисельність озброєних відділів УПА, які дислокувалися на території Станіславської області, досягала 30 000 осіб. До їхнього складу входили курінь “Різуна” (чисельністю до 500 осіб), курінь “Трома” (450 осіб), курінь “Благого” (до 400 осіб), курінь “Недобитого” (до 350 осіб), курінь “Скуба” (до 500 осіб), курінь “Журавлі” (до 400 осіб) і окремі сотні – “Орлика”, “Бойко”, “Гонти” і “Крука”. Крім того, оперували місцеві боївки і кущі самооборони [3, арк. 258-258зв.]. Тільки за період 1947-1950 рр. органи МДБ ліквідували 12 172 учасника ОУН і УПА [4, арк. 48].

Натомість дані Галузевого Державного архіву Служби безпеки України засвідчують, що станом на серпень 1944 р. на території Дрогобицької області (ВО-5 “Маківка”) нараховувалося близько 100 військових формувань (куренів, сотень, кущів і боївок) з 12 500 бійців [12, арк. 316; 13, арк. 103]. Іншу цифру наводить історик А. Кентій, за даними якого Дрогобицька Воєнна округа мала наступні складові: а) курінь “Бойки” – чисельність 800-900 осіб, у лютому-березні 1945 р. оперував у Славському і Сколівському р-нах Дрогобицької обл.; б) сотня “Бея” – 150-160 осіб, у лютому 1945 р. дислокувалася у Сколівському р-ні; в) сотня “Явора” – чисельністю 80-100 осіб, у січні 1945 р. дислокувалася у Миколаївському р-ні [10, арк. 205-206; 15, с. 93].

На конференції керівництва Карпатського краю ОУН 22 жовтня 1945 р. біля с. Сукіль Козаківської сільської ради, що нині у складі Болехівської міської ради Івано-Франківської обл., у доповіді командира ВО-4 “Говерля” М. Твердохліба відзначалося, що лишень влітку 1945 р. ТВ-24 “Маківка” підпорядкувалася ВО-4 “Говерля”. При цьому М. Твердохліб розповів, що на Станіславщині було 33 сотні УПА, а перед приходом частин ЧА лишень 8 сотень УПА і 1 курінь, який рейдував у Дрогобицькій області. Отже, враховуючи середню чисельність відділів 100-120 бійців, загальний бойовий склад

налічував 3000-3960. Якщо курінь складався з 3 сотень, то загальна чисельність сотень на Станіславщині становила 11 сотень. При цьому М. Твердохліб прийняв з ТВ-24 “Маківка” три сотні “Буй-Тура”, “Трясила”, “Бродича”, хоча й за своїми бойовими можливостями вони були дуже слабкі. Узагальнюючи характеристики стану відділів УПА, “Трім” стверджує: найсильніші відділи УПА діяли в Чорному лісі [9, арк. 210]. При цьому він підкреслює, що не всі бійці в УПА були стійкими. Тому до 20 липня 1945 р. в УПА провели чистку; найбільше відраховано у ТВ-21 “Туцупщина”. У ТВ-23 “Магура” відраховали до 25% бійців УПА. У результаті відділи УПА стали нараховувати 80-100 стрільців [9, арк. 213].

За нашими підрахунками, на теренах Карпатського краю ОУН у листопаді 1944 р. діяло: ВО-5 “Маківка” – 11 сотень, ТВ-20 “Сучава” – 4 сотні, ТВ-21 “Туцупщина” – 14 сотень, ТВ-22 “Чорний ліс” – 14 сотень, ТВ-23 “Магура” – 9 сотень. Таким чином, на цей час діяло 52 сотні УПА, а враховуючи той факт, що чисельність у кожному становила 150-180 бійців, то виходить, що діяли 7800-9360 стрільців. Практично така ж чисельність залишилася на січень 1945 р.: ТВ-20 “Сучава” – 4 сотні, ТВ-21 “Туцупщина” – 14 сотень, ТВ-22 “Чорний ліс” – 14 сотень, ТВ-23 “Магура” – 9 сотень; ТВ-24 “Маківка” – 10 сотень. Це – 51 сотня. Враховуючи, що чисельність у кожній становила 150-180 бійців, то тут діяли 7650-9180 стрільців. Упродовж 1945 р. відділи УПА ВО-4 “Говерля” суттєво поріділи. Відтак, на осінь 1945 р. у ТВ-21 “Туцупщина” нараховувалося 5 відділів, ТВ-22 “Чорний ліс” – 13 відділів, ТВ-23 “Магура” – 8 відділів; ТВ-24 “Маківка” – 9 підвідділів. Отже, підраховано, що на теренах ВО-4 “Говерля” діяло 26 відділів (чисельністю у кожному 80-100 бійців) і 9 підвідділів (чисельність у 30-40 бійців), загальною чисельністю 2350-2960 бійців. Натомість влітку 1946 р. у ТВ-21 “Туцупщина” діяло 4 відділи, ТВ-22 “Чорний ліс” – 13 відділів, ТВ-23 “Магура” – 6 відділів; ТВ-24 “Маківка” – 10 підвідділів. Тобто діяло 23 відділи і 10 підвідділів, при цьому чисельність відділів і підвідділів становила 40-60 бійців, загальна ж чисельність становила 1320-1980 стрільців. У 1947 р. була проведена повна демобілізація відділів у ТВ-22 “Чорний ліс” і ТВ-23 “Магура”. Відтак на січень 1948 р. залишилися діяти у ТВ-21 “Туцупщина” 3 відділи та у ТВ-24 “Маківка” – 5 відділів. Зважаючи на те, що чисельність кожного коливалася 40-50 бійців, то упівців налічувалося 320-400 стрільців. У 1949 р. залишилися діяти у ТВ-21 “Туцупщина” група чисельністю близько 20 осіб, яких очолював П. Мельник, ТВ-24 “Маківка” – підвідділ 479 (91 відділу) чисельністю до 20 бійців. Усе це дає підстави дійти висновку: ВО-4 “Говерля” була найбільш чисельною у структурі УПА-Захід та найдовше діяла в порівнянні з іншими. Для порівняння наведемо чисельні показники повстанців із ВО-2 “Буг” та ВО-3 “Лисоня”. Так, у ВО-2 “Буг” на травень 1944 р. діяла 31 сотня (25 безпосередньо місцеві та 6 з ВО-3 “Лисоня”, УПА-Північ, УПА-Південь) [19, с. 590]; на серпень 1944 р. – 46 сотень (з них лише 2 сотні – ВО-3 “Лисоня” і УПА-Південь), у яких, за підрахунками В. Мороза, налічувалося понад 6 000 бійців [19, с. 594]; на листопад 1944 р. у ВО-2 “Буг” – 23 відділи (при чисельності у кожному близько 150-180 бійців) [19, с. 595]; червень 1945 р. – 19 відділів (близько 100 бійців у кожному), чисельність на осінь 1945 р. становила понад 1000 стрільців [19, с. 597]; червень 1946 р. – 14 відділів (40-60 бійців у кожному). Таким чином, на час розформування загальна чисельність упівців становила 500-700 вояків [19, с. 602]. Натомість у ВО-3 “Лисоня” у березні-травні 1944 р. діяло 16 відділів [20, с. 668]; серпні-жовтні 1944 р. – 23 сотні, в яких нараховувалося близько 4 000 стрільців [20, с. 56, 670]; січні 1945 р. – 14 сотень [20, с. 672]; липні 1945 р. – 12 відділів, в яких нараховувалося близько 1500 бійців [20, с. 65, 673]; травень-червень 1946 р. – 8 відділів, в яких нараховувалося близько 400 стрільців [20, с. 677].

Отже, загальну чисельність повстанців у ВО-4 “Говерля” встановити складно. Документи з середовища підпілля, які б повноцінно характеризували кількісні показники

повстанців, відсутні. Окремі фрагментарні, розрізнені дані не дозволяють побачити цілісної картини. Натомість матеріали партійних та репресивно-каральних органів дають нам певну можливість. Проте інформація партійних органів у багатьох випадках не відповідає дійсності. Порівняно з нею матеріали репресивно-каральних органів дають точнішу інформацію. Саме тому нам доводилося використовувати власні підрахунки, які, попри неточність, все ж становлять орієнтовні числові характеристики повстанців, які діяли на теренах ВО-4 “Говерля”. З роками простежується тенденція до зменшення чисельності повстанців. Найбільших втрат українському визвольному руху було завдано під час “великої блокади”, у той час його чисельність скоротилася практично наполовину. У 1946 р. розформовуються основні повстанські з’єднання та переводяться до збройного підпілля. Однак, упродовж 1947-1949 рр. продовжували діяти відділи у ТВ-21 “Туцульщина” і ТВ-24 “Маківка”.

1. Архів управління Служби безпеки України у Львівській області, спр. П-31129, 281 арк.
2. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. У двох книгах / Іван Білас. – К.: Либідь; Військо України, 1994. – Кн. 1. – 432 с.
3. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), ф. 2-Н, оп. 75 (1953), спр. 5, 405 арк.
4. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 98 (1954), спр. 1, т. 2, 319 арк.
5. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 110 (1954), спр. 2, т. 6, 345 арк.
6. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 19 (1959), спр. 26, 485 арк.
7. ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67418, т. 1, 289 арк.
8. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 72362фп, 251 арк.
9. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 33286фп, т. 1, 329 арк.
10. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 3, 315 арк.
11. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 4, 373 арк.
12. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 5, 457 арк.
13. Державний архів Львівської області, ф. 5001, оп. 6, спр. 49, 261 арк.
14. Кентій А. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946-1956 рр.) / Анатолій Кентій. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 111 с.
15. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944-1945 рр. / Анатолій Кентій. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 220 с.
16. Киричук Ю. Український національний рух 40-50-х років ХХ століття: ідеологія та практика / Юрій Киричук. – Львів: Добра справа, 2003. – 464 с.
17. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 4: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ (1943-1959) / [упоряд. Анатолій Кентій, Володимир Лозицький, Ірина Павленко]. – К.; Торонто: [б.в.], 2002. – Кн. 1: 1943-1945. – 596 с.
18. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА / [упоряд. Олександр Ішук, Сергій Кокін]. 1944 – 1945. – К.; Торонто: [б.в.], 2007. – 912 с.
19. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”: Документи і матеріали. 1943-1952 / [упоряд. Володимир Мороз, Олександр Вовк]. – К.; Торонто: [б.в.], 2009. – Кн. 1. – 800 с.
20. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943-1952. Документи і матеріали / [упоряд. Сергій Волянчук]. – К.; Торонто: [б.в.], 2012. – 848 с.
21. Макарчук С. Радянські методи боротьби з ОУН і УПА. 1944-1945 рр. / Степан Макарчук // Українська Повстанська Армія у боротьбі проти тоталітарних режимів [гол. ред. кол. Ярослав Ісаєвич, упоряд. і відп. ред. Юрій Сливка] (Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність, 11 / Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України). – Львів, 2004. – С. 210-223.
22. Мороз В. Розгортання повстанської боротьби на Буковині у 1944 році / Володимир Мороз // Визвольний шлях. – 2001. – Кн. 8 (641). – Серпень. – Річник 54. – С. 54-69.
23. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках / Анатолій Русначенко. – К.: Університетське видавництво “Пульсари”, 2002. – 519 с.
24. Содоль П. Українська Повстанська Армія. 1943 – [19]49. Довідник / Петро Содоль. – Нью-Йорк: [б.в.], 1994. – 199 с.
25. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3838, оп. 1, спр. 102, 546 арк.

26. Чижевський В. Організація військової праці ОУН / В. Чижевський / Архів ЦДВР (у стадії опрацювання). – 132 арк.

27. Шанковський Л. УПА на Стрийщині / Л. Шанковський // Стрийщина. Історико-мемуарний збірник Стрийщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнітивщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. – Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. – Т. 1. – С. 193-218.

References:

1. Arkhiv upravlinnya Sluzhby bezpeky Ukrainy u L'vivs'kiy oblasti, spr. P-31129, 281 ark.
2. Bilas I. Represyvo-karal'na systema v Ukraini 1917-1953. Suspil'no-politychnyy ta istoryko-pravovyy analiz. U dvokh knykh / Ivan Bilas. – K.: Lybid'; Viys'ko Ukrainy, 1994. – Kn. 1. – 432 s.
3. Haluzevyy derzhavnyy arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU), f. 2-N, op. 75 (1953), spr. 5, 405 ark.
4. HDA SBU, f. 2-N, op. 98 (1954), spr. 1, t. 2, 319 ark.
5. HDA SBU, f. 2-N, op. 110 (1954), spr. 2, t. 6, 345 ark.
6. HDA SBU, f. 2-N, op. 19 (1959), spr. 26, 485 ark.
7. HDA SBU, f. 5, spr. 67418, t. 1, 289 ark.
8. HDA SBU, f. 6, spr. 72362fp, 251 ark.
9. HDA SBU, f. 6, spr. 33286fp, t. 1, 329 ark.
10. HDA SBU, f. 13, spr. 372, t. 3, 315 ark.
11. HDA SBU, f. 13, spr. 372, t. 4, 373 ark.
12. HDA SBU, f. 13, spr. 372, t. 5, 457 ark.
13. Derzhavnyy arkhiv L'vivs'koyi oblasti, f. 5001, op. 6, spr. 49, 261 ark.
14. Kentiy A. Narys borot'by OUN-UPA v Ukraini (1946-1956 rr.) / Anatoliy Kentiy. – K.: Instytut istoriyi Ukrainy NAN Ukrainy, 1999. – 111 s.
15. Kentiy A. Ukrainy's'ka povstans'ka armiya v 1944-1945 rr. / Anatoliy Kentiy. – K.: Instytut istoriyi Ukrainy NAN Ukrainy, 1999. – 220 s.
16. Kyrychuk Yu. Ukrainy's'kyy natsional'nyy rukh 40-50-kh rokiv XX stolittya: ideolo-hiya ta praktyka / Yuriy Kyrychuk. – L'viv: Dobra sprava, 2003. – 464 s.
17. Litopys Ukrainy's'koyi Povstans'koyi Armiyi. Nova seriya. – T. 4: Borot'ba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillya: informatsiyni dokumenty TsK KP(b)U, obkomiv partiyi, NKVS-MVS, MDB-KDB (1943-1959) / [uporyad. Anatoliy Kentiy, Volodymyr Lozyts'kyi, Iryna Pavlenko]. – K.; Toronto: [b.v.], 2002. – Kn. 1: 1943-1945. – 596 s.
18. Litopys Ukrainy's'koyi Povstans'koyi Armiyi. Nova seriya. – T. 9: Borot'ba proty povstans'koho rukhu i natsionalistychnoho pidpillya: protokoly dopytiv zareshтовanykh radyans'kymy orhanamy derzhavnoyi bezpeky kerivnykiv OUN i UPA / [uporyad. Oleksandr Ishchuk, Serhiy Kokin]. 1944 – 1945. – K.; Toronto: [b.v.], 2007. – 912 s.
19. Litopys Ukrainy's'koyi Povstans'koyi Armiyi. Nova seriya. – T. 12: Voyenna okruha UPA “Buh”: Dokumenty i materialy. 1943-1952 / [uporyad. Volodymyr Moroz, Oleksandr Vovk]. – K.; Toronto: [b.v.], 2009. – Kn. 1. – 800 s.
20. Litopys Ukrainy's'koyi Povstans'koyi Armiyi. Nova seriya. – T. 20: Voyenna okruha UPA “Lysonya”. 1943-1952. Dokumenty i materialy / [uporyad. Serhiy Volyanyuk]. – K.; Toronto: [b.v.], 2012. – 848 s.
21. Makarchuk S. Radyans'ki metody borot'by z OUN i UPA. 1944-1945 pp. / Stepan Makarchuk // Ukrainy's'ka Povstans'ka Armiya u borot'bi proty totalitarnykh rezhymiv [hol. red. kol. Yaroslav Isayevych, uporyad. i vidp. red. Yuriy Slyvka] (Ukrayina: kul'turna spadshchyna, natsional'na svidomist', derzhavnist', 11 / Instytut ukrayinoznavstva im. I. Kryp'yakevycha NAN Ukrainy). – L'viv, 2004. – S. 210-223.
22. Moroz V. Roz'hortannya povstans'koyi borot'by na Bukovyni u 1944 rotsi / Volodymyr Moroz // Vyzvol'nyy shlyakh. – 2001. – Kn. 8 (641). – Serpen'. – Richnyk 54. – S. 54-69.
23. Rusnachenko A. Narod zburenyy: Natsional'no-vyzvol'nyy rukh v Ukraini y natsional'ni rukhy oporu v Bilorusiyi, Lytvi, Latviyi, Estoniyi u 1940-50-kh rokakh / Anatoliy Rusnachenko. – K.: Universytet's'ke vydavnytstvo “Pul'sary”, 2002. – 519 s.
24. Sodal' P. Ukrainy's'ka Povstancha Armiya. 1943 – [19]49. Dovidnyk / Petro Sodal'. – N'yu-York: [b.v.], 1994. – 199 s.
25. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrainy, f. 3838, op. 1, spr. 102, 546 ark.
26. Chyzhevs'kyi V. Orhanizatsiya viys'kovoyi pratsi OUN / V. Chyzhevs'kyi / Arkhiv TsDVR (u stadiyi opratsyuvannya). – 132 ark.
27. Shankovs'kyi L. UPA na Stryyshchyni / L. Shankovs'kyi // Stryyshchyna. Istoryko-memuarnyy zbirnyk Stryyshchyny, Skil'shchyny, Bolekhivshchyny, Dolynshchyny, Rozhnityvshchyny, Zhuravenshchyny, Zhydachivshchyny i Mykolayivshchyny. – Nyu-York; Toronto; Paryzh; Sydney, 1990. – T. 1. – S. 193-218.

Отримано 21.11.2015